

STRANDVONDSTEN.

In het afgelopen jaar strandden eenige merkwaardige en zeldzame dieren op onze kust, welke het vermelden waard zijn. Een der belangrijkste was wel het aanspoelen van een volwassen mannelijke Zwaardvisch (*Orcinus orca* L.) waarover J.W. van Dieren reeds uitvoerig berichtte in dit tijdschrift (zie De Levende Natuur XXXVI pag. 225). Een andere stranding, niet minder belangwekkend, vond plaats in begin October op Texel. De heer Kraai vond daar een cetacea bij paal II en zond bericht naar Leiden en naar Dr. van Deinse en droeg later zorg, toen het hem bleek dat het een echte Dolfijn was (*Delphinus delphis*), dat het kadaver naar 's Rijks Museum

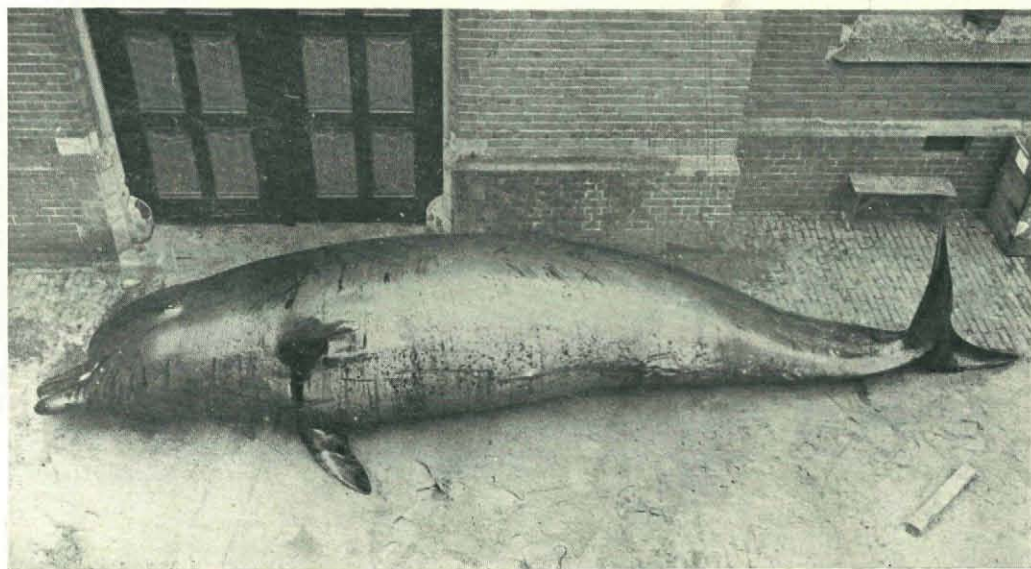

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 1. De Butskop ♂ (*Hyperoodon rostratus* (Müll)) van Waarde op de binnenplaats van 's Rijks Museum voor Natuurlijke Historie te Leiden. 21 Nov. 1931.

van Natuurlijke Historie vervoerd werd (zie De Levende Natuur XXXVI pag. 252). Even daarvoor, in de eerste dagen van September vond een Amsterdamsch student een groot zeezoogdier op het strand ten zuiden van Zandvoort. De vinder meende dat het een Tuimelaar was en toen wij gingen kijken konden we deze determinatie bevestigen. Leiden werd opgebeld en gevraagd of er prijs op het kadaver werd gesteld. Dit was het geval en zoo reden wij in den namiddag van den 8sten September met den vrachtauto van de kweekerij „De Teunisbloem” van vriend Sipkes naar de strandingsplaats en sjorden met vereende krachten het dier in den laadbak.

Den volgenden dag werd de tuimelaar gewogen en door Sipkes naar Leiden gebracht. Het gewicht bedroeg $\pm$ 138 kg, de lengte 2.85 m. Het gewicht viel tegen, en zou er

misschien op wijzen dat het of een nog niet geheel volwassen exemplaar was of sterk vermagerd; in den regel zijn ze belangrijk zwaarder. Behalve deze Tuimelaar kwamen nog verschillende andere tuimelaars op onze kust; deze gingen echter alle verloren. Het wordt wel meer en meer waarschijnlijk dat de tuimelaar, die vroeger voor vrij zeldzaam gehouden werd, in onze wateren zeer gewoon is, een echt Nederlandsch dier dus. In het voorjaar kunnen we ze vaak genoeg zien dartelen en buitelen als we oversteken naar Texel. Eind Mei van dit jaar zagen wij er daar in het Mars-

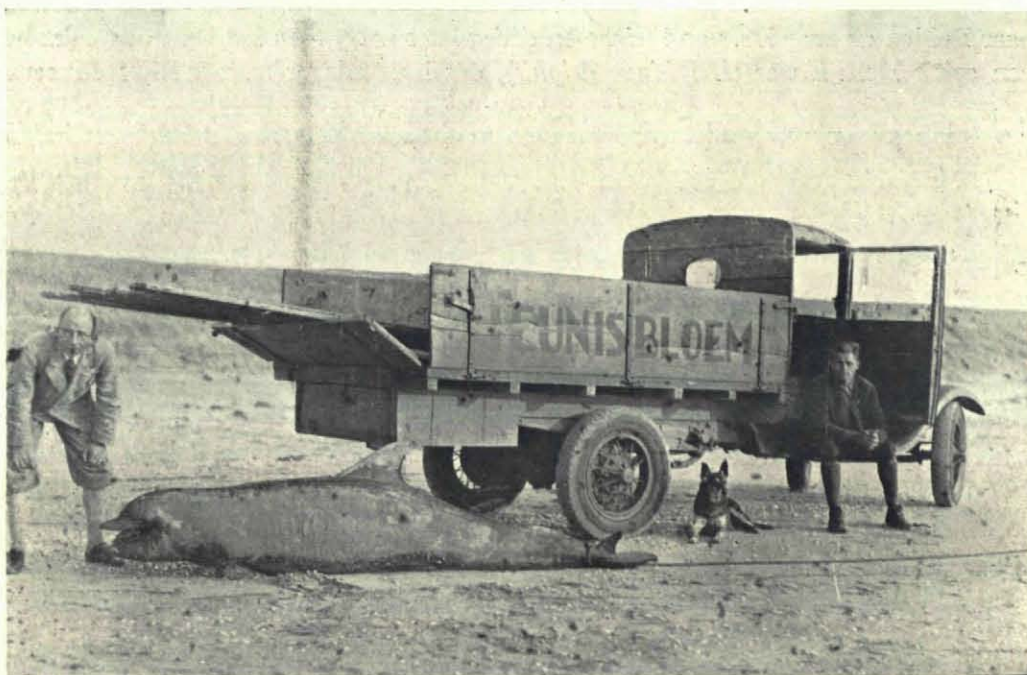

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 2. De Tuimelaar vòòr de vrachtauto, waarmee hij naar Leiden vervoerd werd; links Strijbos, rechts Sipkes. 8 Sept. 1931.

diep minstens tien: een prachtig gezicht. Het blijkt wel dat ze met de scholen makreel en haring meekomen; is er veel visch dan zijn de tuimelaars, evenals de bruinvisschen, er als de kippen bij. Dat we over het voorkomen van den tuimelaar thans beter en juist zijn ingelicht, danken we aan het enthousiasme en het volhardend en ijverig speuren van Dr. van Deinse. Zijn interesse werkt aanstekelijk en als we eenmaal het gelukje krijgen zoo'n sterk rottend en geurend kadaver te vinden, dan blijven we voorgoed geboeid.

Op een middag in November werd ik uit mijn evenwicht gebracht door een telegrammetje van Dr. van Deinse dat luidde: „Gaaf bezien Hyperoodon Leiden”. Dat was aan geen doovemansoor gezegd en den volgenden morgen reed ik naar Leiden en zag daar den geweldigen Butskop (*Hyperoodon rostratus* (Mull)), die eenige

dagen tevoren in het Museum was aangekomen. Deze dolfijn was in den nacht van 16 op 17 November op Zuid-Beveland nabij Waarde aan lager wal geraakt. Het dier had zich heftig verzet, maar kon zich niet meer uit het ondiepe water werken en was tenslotte in de modder gestikt. De inwoners van Waarde durfden nauwelijks hun woningen te verlaten. In zijn doodstrijd brulde, zuchtte en steunde het dier, sloeg woest met den krachtigen staart en iedereen dacht dat een voorwereldlijk monster geland was en alles kort en klein zou slaan. Toen tegen het krieken van

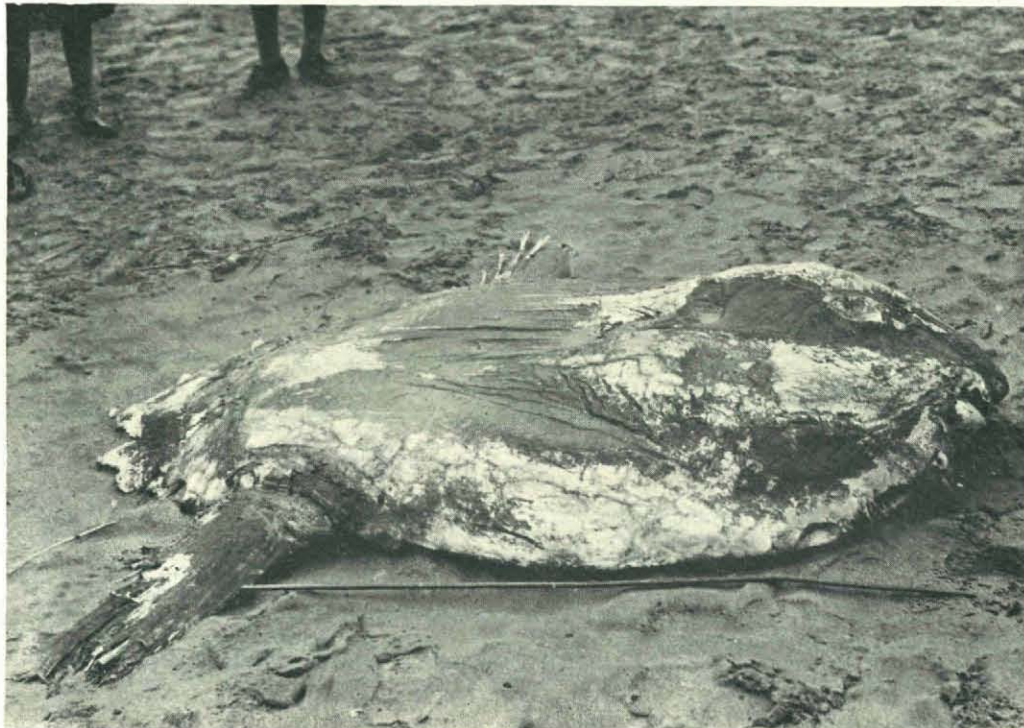

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 3. *De Maanvisch. Zandvoort, 25 Dec. 1931. (Onder de visch een duimstok lang 1 m.)*

den dag de angstaanjagende geluiden ophielden ging een der moedigste eens poolshoogte nemen. Er werd bericht gezonden naar Leiden, wat tot gevolg had dat de butskop met een hijschbok op een vrachtauto geladen en naar Leiden gebracht werd. Tijdens het vervoer reed een der redacteuren van de Nieuwe Rot. Crt. met zijn auto gedurende eenigen tijd achter den wagen met de wonderlijke lading en belde na thuiskomst in Rotterdam Dr. van Deinse op om nadere inlichtingen. Dienzelfden avond kon er reeds een berichtje over deze zeldzame stranding in de Rot. Crt. verschijnen.

De butskop, een mannetje, was ruim 5 m lang en woog ongeveer 2100 kg. Het

dier was nog geheel gaaf. De tong werd door ontbindingsgassen door de geopende bek geperst, het kolossale lichaam was sterk gespannen en keihard, uit ontelbare kleine huidwondjes stroomde het bloed, naar buiten gedreven door de werking van het rottingsproces. Hier en daar, vooral aan den kop vertoonden zich blaasjes en blazen, welke op de foto nog goed te zien zijn. Heel merkwaardig waren de rudimentaire melkklieren en de beide V vormige groeven aan de keel welke kenmerkend zijn voor de familie der Ziphiidae, waartoe ook de butskop behoort. Talrijke uitwendige parasieten, behorende tot de groep der crustacea, hadden overal op de zwarte, gladde huid, hun grijswitte sporen achter gelaten. Bijna onmiddellijk na den dood van den butskop hadden de parasieten het lichaam van hun gastheer verlaten, maar een van de vinders was zoo verstandig geweest om enkele dezer parasieten te verzamelen en te bewaren, waardoor het den directeur van het Rijks Museum van Natuurlijke Historie, Prof. Dr. E. D. van Oort mogelijk was de soort vast te stellen.

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 4. Dolfijn. (*Delphinus delphis*). Texel. Strand bij paal 11. 11 Oct. 1931.

In verhouding tot de totale lichaamslengte waren de borstvinnen en de rugvin opvallend klein, terwijl ook de rugvin verder naar achteren gelegen was dan bij de meeste cetacea. De zeer krachtige staart was ongemeen sierlijk, maar miste den accoladevorm, welke eigen is aan de andere dolfijnen.

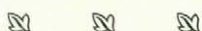
Van de tanden, welke bij deze soort wat grootte en aantal betreft zeer variabel zijn, was niets te zien. Vaak gebeurt het, vooral bij de mannetjes, dat de tanden niet tot ontwikkeling komen, maar alleen in aanleg aanwezig zijn. De butskop van Waarde is het achtste exemplaar voor Nederland bekend. Dr. van Deinsse geeft in zijn bewonderenswaardige dissertatie „De Fossiele en Recente Cetacea van Nederland”, een werk dat ik alle strandwandelaars en jutters warm kan aanbevelen, een lijstje van alle bekend geworden strandingen van deze soort. Hieruit blijkt tevens dat de butskop beschouwd kan worden als een herfstverschijning. Zeer waarschijnlijk zijn alle exemplaren, welke op de Engelsche en onze kust den dood vinden, dieren op den trek. Het is n.l. bekend dat ze zich in het najaar naar het Zuiden verplaatsen. Vroeger jaren werd er op den butskop druk jacht gemaakt (vooral voor de Skandinavische

kusten) waardoor de soort geweldige verliezen werden toegebracht zoodat het bedrijf thans niet meer loonend is.

Tenslotte kwam er op een der laatste dagen van het jaar nog een groote Maanvisch (*Orthogoriscus mola*) op het strand bij Zandvoort, waar wij de wonderlijke visch op den eersten Kerstdag vonden, en wonderlijk genoeg bijna op de zelfde plaats, waar wij, vijf jaar geleden, op 12 December 1926 onze eerste Maanvisch buitmaakten. (Zie De Levende Natuur XXXI Pag. 374). Deze was echter bijna een halve M. langer dan het exemplaar van Dec. 1926; de lengte bedroeg 1.48 m. Jammer genoeg was de maanvisch al zoo zeer gehavend door de Zandvoortsche jeugd dat opzenden naar Leiden geen zin meer had. De merkwaardige bek was niet eens meer te fotografeeren. Bijna alle maanvischvondsten in ons land dateeren uit de Decembermaand, uit de periode tusschen Sint en Kerst.

Bentveld, Oude Jaar 1931.

JAN P. STRIJBOS.

HET DIER IN ZIJN MILIEU.

I.

Het leven boezemt aan de meeste menschen groote belangstelling in; geen wonder, want wij zijn immers zelf een bestanddeel van de wereld der organismen. Maar zij, die zich voor het leven interesseeren, vatten deze wereld der organismen veel te veel op als een som, een veelheid van planten en dieren, die men maar heeft te verzamelen, waarvan men de namen moet kennen, namen van soorten, geslachten enz. Hierbij beperkt zich de kennis van het leven tot enkele zoogenaamde kenmerken, noodig voor een meer of minder kunstmatige verdeling, die den waren onderlingen samenhang van alles, wat leeft niet weergeeft. Niet de kenmerken, maar de eigenschappen van planten en dieren, de eigenschappen, waardoor zij samenhangen met hunne omgeving, moet men kennen, om te kunnen beseffen, wat leven is. Eigenschappen zijn immers de vermogens van planten en dieren, om met andere planten, dieren of dingen samenwerking aan te gaan, zoodanig, dat daardoor uit alles wat in een omgeving samenleeft, een eenheid ontstaat. Zooals de steden onderling door wegen, zoo zijn in een woongebied alle bewoners door hunne eigenschappen onderling verbonden. Door de studie van dergelijke samenhangen leeren wij niet alleen planten en dieren beter kennen, dan door hunne kenmerken, maar wij worden hierdoor in staat gesteld het geheel der levende natuur in onderling verband en in verband met de niet levende natuur te begrijpen. Eerst daardoor wordt de studie van de levende natuur meer dan natuursport, meer dan liefhebberij: zij wordt denkscholing, die ons een dieper inzicht in het wezen der werkelijkheid geeft. Want in alle werkelijkheid staan de deelen of de individuen niet slechts op zich zelf, maar zij bestaan uit hoofde van het geheel, waarvan zij een deel uitmaken.

Elke diersoort leeft in een bepaalde omgeving en moet bij deze omgeving passen. Onder deze bijzondere omgeving of het „milieu” van een soort verstaan wij alles, waarmede de dieren in wisselwerking treden: planten, dieren, dingen, stoffen en krachten; dieren van dezelfde soort, van vreemde soorten, dieren waarmede samenwerking plaats heeft, vijanden en prooi.

Dit passen van een dier en al zijn organen bij al die dingen en krachten van de omgeving, die op het dier werken, is een van de wonderbaarlijkste verschijnselen in de levende natuur. Dit valt misschien niet voetstoots op, omdat men over het hoofd ziet ten eerste het groote aantal van verschillende invloeden, die zich doen gelden en ten tweede het groote aantal van dingen, planten, dieren enz., waarop de organen van de dieren moeten werken, om het dier in staat te stellen in zijn omgeving schuilplaats, voedsel, water enz. te vinden. Het passen bij de omgeving beteekent dus tweeërlei. Ten eerste het bestand zijn tegenover alle invloeden en ten tweede het in staat zijn datgene, wat de omgeving biedt, te gebruiken. De wijze, waarop een dier bij zijn omgeving past, is altijd volstrekt. Het weerspiegelt, als het ware, met zijn organen zijn omgeving. Vaak kunnen we reeds aan de eigenaardigheid van zijn organen zijn